

Samen op (onder)zoek

Participatieve methodieken voor geëngageerde
onderzoekers en praktijkwerkers

Liesbeth De Donder - Lieselot Degraeve
Bas Dikmans - Silke Marynissen

COLOFON

Samen op (onder)zoek: participatieve methodieken voor geëngageerde onderzoekers en praktijkwerkers

Liesbeth De Donder, Lieselot Degraeve, Bas Dikmans, Silke Marynissen (redactie)

Vrije Universiteit Brussel, Vakgroep Educatiewetenschappen

Brussel

ISBN 9789077130162

Eerste versie

@ 2025 Liesbeth De Donder, Lieselot Degraeve, Bas Dikmans, Silke Marynissen

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder duidelijke bronvermelding. Overname van tekst is toegestaan mits de oorspronkelijke auteur(s) en titel expliciet worden vermeld, zowel van het boek als van het betreffende hoofdstuk. Het is niet toegestaan de inhoud te wijzigen of voor commerciële doeleinden te gebruiken zonder schriftelijke toestemming van de auteur(s).

Vormgeving: Lieselot Degraeve

Illustraties: Zoë Claessens

www.samenoponderzoek.be

Licentie

Samen op (onder)zoek: participatieve methodieken voor geëngageerde onderzoekers en praktijkwerkers © 2025 by Liesbeth De Donder, Lieselot Degraeve, Bas Dikmans, Silke Marynissen is licensed under CC BY-NC-ND 4.0. To view a copy of this license, visit <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

NARRATIVE MAPPING

LUISE STOISSER

SAMENVATTING

Narrative mapping kan gebruikt worden om ruimtes en plaatsen te visualiseren en te bespreken. Deelnemers tekenen een kaart van een bepaalde buurt of schetsen hun beleving van een gemeenschap, gevolgd door een toelichting. Deze creatieve methodiek kan reflecties en verhalen uitlokken die niet gemakkelijk verteld zouden worden in een klassiek interview. Dankzij tekenen en storytelling kunnen deelnemers hun ervaringen in verband brengen met plaatsen. Kaarten tonen hoe individuen en groepen de ruimtes ervaren waarin ze leven of plekken waar ze komen. De visuele voorstelling van die ervaringen in een kaart kan ook gebruikt worden om bevindingen uit onderzoek toegankelijk te verspreiden en om verandering te stimuleren.

- 1 INLEIDING**
- 2 KAARTEN KUNNEN VERHALEN OVER MENSEN EN PLEKKEN UITLOKKEN**
- 3 THEORETISCHE ACHTERGROND: NARRATIVE MAPPING LEGT PERCEPTIES VAN DYNAMISCHE RUIMTES VAST**
- 4 NARRATIVE MAPPING IN DE PRAKTIJK: THUISGEVOELEN IN EEN LGBTQ+-INCLUSIEVE COHOUSING**
- 5 NARRATIVE MAPPING ALS EEN PARTICIPATIEVE METHODIEK**

Noot: Dit hoofdstuk werd oorspronkelijk in het Engels opgesteld door Luise Stoisser en vertaald naar Nederlands door Lieselot Degraeve.

1. INLEIDING

In mijn recentste onderzoeksproject wilde ik inzicht krijgen in de thuisgevoelens bij bewoners van een LGBTQ+¹-inclusieve cohousinggroep. Cohousings bestaan uit individuele appartementen en gemeenschappelijke ruimtes voor de bewoners². Vaak spelen de bewoners een grote rol bij het ontwerp en de ontwikkeling van cohousingprojecten. In dit nieuwe project kunnen bewoners zelf actief vorm geven aan hun gemeenschap, gedeelde ruimtes en individuele appartementen. Bovendien leek het een veelbelovende plek om bewoners die zich als LGBTQ+ identificeren zich thuis te laten voelen. Door hun thuisgevoelens te onderzoeken, wilde ik weten of bewoners zich inderdaad thuis voelden in het nieuwe project en hoe hun thuisgevoelens verbonden zijn met de plaats waar ze wonen en met de medebewoners. In dit hoofdstuk leg ik uit hoe ik dat onderzocht aan de hand van narrative mapping, en waarom dat een goede methodiek is om de ervaringen van een groep in een specifieke ruimte of plaats te begrijpen.

In navolging van antropogeografen over de hele wereld vertrok ik van het volgende uitgangspunt: ruimte doet ertoe. Dat is bijvoorbeeld het geval als we ongelijkheden willen begrijpen: wie gebruikt welke ruimtes, en waarom? Waarom moeten sommige gezinnen leven in een appartementje met één slaapkamer, terwijl andere families meerdere woningen hebben? Ruimte is ook belangrijk in ons dagelijks leven. Hoe ver wonen we van het werk? Op welke plekken kunnen we onszelf zijn? Waar voelen we ons onveilig? Waar voelen we ons thuis? Ieders leven speelt zich af in andere ruimtes en op andere plekken. De omgeving en de sociale eigenschappen van plaatsen geven vorm aan onze verhalen. De wegen die we bewandelen in steden, wijken of op het platteland, de mensen die we daar ontmoeten en de huizen die we huren, kopen of bouwen, beïnvloeden ons.

Narrative mapping kan helpen om het verband te begrijpen tussen ruimtes, plekken en de ervaringen van mensen. Bij een onderzoek of project met narrative mapping wordt aan de deelnemers gevraagd om een kaart te tekenen van een plek, gevolgd door een verbale toelichting. Ze kunnen beginnen met een wit blad of ze kunnen tekenen op een bestaande, lege kaart, bijvoorbeeld de kaart van een stad. Met verschillende kleuren kunnen ze aanduiden hoe ze zich voelen bij bepaalde plekken, op welke plekken ze vaak komen of welke plaatsen ze vermijden. Hoe je de kaarten gebruikt, hangt af van het project.

2. KAARTEN KUNNEN VERHALEN OVER MENSEN EN PLEKKEN UITLOKKEN

Narrative mapping is een goede methodiek als je inzicht wil krijgen in het verband tussen mensen en plaatsen. Ten eerste kan narrative mapping heel wat informatie weergeven over mensen en hun verhalen. Tijdens het tekenproces kunnen deelnemers ideeën en reflecties delen die misschien niet naar boven zouden komen in een traditioneel interview. Een kaart tekenen stelt hen in staat om na te denken over ruimtes, om de tekening en de verhalen in een bepaalde richting te sturen, en om actief deel te nemen aan de creatie van resultaten en kennis. Narrative mapping stimuleert deelnemers om 'betekenis ruimtelijk te maken' (Götz & Holmén, 2018, p. 157). Ze verbinden de verhalen van mensen met plaatsen en tonen de ruimtelijke aspecten in het leven van de deelnemers.

1 Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Queer en andere niet-normatieve seksuele and genderidentiteiten.

2 In een cohousing hebben alle bewoners hun eigen appartement met woonkamer, slaapkamer en badkamer, en zijn er gedeelde ruimtes zoals een tuin, wassalon, gedeelde woonkamer ...

Ten tweede helpt narrative mapping om plaatsen beter te begrijpen. Narratieve kaarten tonen de percepties en gevoelens van mensen bij bepaalde plekken (Kitchin, 1994). Ze onthullen sociale aspecten van plaatsen, een dimensie die we niet zien op een klassieke kaart. Een narratieve kaart kan bijvoorbeeld tonen waar iemand zich veilig voelt in een stad, welke plekken die persoon bezoekt en hoe die ruimtelijke beslissingen gerelateerd zijn aan de bebouwde omgeving en aan de sociale dynamieken in de stad.

Belangrijk om op te merken is dat narrative mapping kan gebruikt worden om verschillende ruimtes en plaatsen te begrijpen. Tersteeg & Pinkster (2016) onderzochten bijvoorbeeld hoe bewoners het leven ervaren in een woonproject met verschillende vormen van eigenaarschap (huiseigenaars en huurders). Narrative mapping toont de grenzen die bewoners trekken tussen verschillende plaatsen en sociale groepen. Gieseke (2020) paste narrative mapping toe op een grote schaal in New York om de ruimtes van lesbische en queer personen te onderzoeken. Aan de hand van narrative maps tonen de deelnemers hoe ze bepaalde ruimtes zijn verloren. Een ander voorbeeld is het onderzoek van Rust (2000), die wilde begrijpen hoe biseksuele mannen de biseksuele gemeenschap ervaren. Hoewel die gemeenschap zich niet in één afgebakende geografische ruimte begeeft, bleek het toch mogelijk om de gemeenschap te tekenen met pen en papier. Dat toont dat narrative mapping niet alleen gebruikt kan worden om fysieke ruimtes te visualiseren, maar ook sociale ruimtes.

3. THEORETISCHE ACHTERGROND: NARRATIVE MAPPING LEGT PERCEPTIES VAN DYNAMISCHE RUIMTES VAST

In de geografische en sociale wetenschappen worden verschillende vormen van *mapping* gebruikt. Narrative mapping komt voort uit een traditie binnen de menselijke geografie en beschouwt ruimtes en plekken niet alleen als statisch en materieel, maar ook als iets dat voortdurend in verandering is en verweven met de sociale wereld. In haar baanbrekend werk *For Space* beschrijft Massey (2005) dat inzicht in ruimtes essentieel is als we ongelijkheden willen onderzoeken. In haar visie is een ruimte nooit voltooid, maar wel altijd in verandering en onder invloed van sociale processen en machtsdynamieken.

Narrative mapping koppelt een waarde aan hoe mensen die veranderende ruimtes zien. Een getekende kaart geeft geen volledig beeld van de werkelijkheid, maar toont een van de vele mogelijke representaties van een ruimte (Kitchin, 1994; Reinders, 2015). Als je bijvoorbeeld aan vijf mensen vraagt om een woonproject te tekenen, krijg je vijf verschillende tekeningen. Vraag je een jaar later aan dezelfde persoon om het woonproject opnieuw te tekenen, kan je ook een andere tekening krijgen. De ruimte kan veranderd zijn of de perceptie van die persoon tegenover de ruimte is anders. Iedereen heeft andere ruimtelijke denkbeelden (Kitchin, 1994). In de literatuur is ook sprake van cognitieve (Kitchin, 1994) of mentale (Brennan-Horley, 2010) kaarten als het gaat over de verschillende percepties die mensen hebben van een plaats.

Narrative mapping biedt verhalende voorstellingen van de denkbeelden die mensen hebben over een ruimte. Een narratief is op zijn beurt een gestructureerd verhaal van gebeurtenissen en ervaringen, ingebed in een bepaalde context, overtuigingen en sociale praktijken. Volgens een interpretivistische traditie van sociaalwetenschappelijk onderzoek zijn narratieven interessant omdat ze meer zijn dan verhalen (Bevir, 2006). Het zijn kaders die mensen gebruiken om hun eigen acties en de wereld om hen heen te begrijpen en vorm te geven (ibid). Narrative mapping maakt het mogelijk om dergelijke narratieven te bestuderen en ze te verbinden met ruimtes en plaatsen.

4. NARRATIVE MAPPING IN DE PRAKTIJK: THUISGEVOELEN IN EEN LGBTQ+-INCLUSIEVE COHOUSING.

In dit deel leg ik uit hoe narrative mapping in de praktijk wordt toegepast, met als voorbeeld het onderzoeksproject over thuisgevoelens in een LGBTQ+-inclusieve cohousing. In drie stappen bespreek ik verschillende manieren waarop narrative mapping gebruikt kan worden en schuif ik een aantal vragen naar voren die je in beschouwing zou kunnen nemen als je deze methode gebruikt.

In dit onderzoeksproject wilden we te weten komen wat de betekenis en ervaring van 'thuis' is voor bewoners in een LGBTQ+-inclusieve woongroep in Wenen (Stoisser & van Gent, 2025). Het cohousingproject beloofde een safe space te worden voor bewoners die zich als LGBTQ+ identificeren. Uit interviews en narrative mapping bleek dat de betekenis en ervaring van 'thuis' voor alle bewoners verschillend is, waardoor er conflicten ontstonden in de groep.

Stap 1: De mapping-oefening voorbereiden en ontwerpen

Bij het ontwerp van de narrative mapping-oefening zijn er verschillende elementen waar je rekening mee moet houden. Begin je met de narrative mapping of met een algemeen interview? Welke vragen of aanwijzingen geef je de deelnemers bij het begin van de mapping? Welke materialen voorzie je om de tekening te maken? Op welke schaal wordt de tekening gemaakt?

In het onderzoek over de LGBTQ+-cohousing startten we met een algemeen semigestructureerd interview waarin we peilden naar de motivatie van de deelnemers om te verhuizen naar de cohousing, hun verwachtingen van de cohousinggroep en hun ervaringen om er te wonen. We wilden ervoor zorgen dat de deelnemers zich goed voelden bij ons als onderzoekers en we wilden meer te weten komen over hun verwachtingen van de cohousing en hun motivaties om er te wonen. Dat hielp later om de narratieven die uit de kaart naar voren kwamen beter te begrijpen. We waren ons ervan bewust dat de interviewvragen aan het begin mogelijk een invloed hadden op de tekeningen. Maar we wisten ook dat niet iedereen goed kan tekenen of zich er comfortabel bij voelt. De algemene interviewvragen zijn een manier om ook mensen bij het onderzoek te betrekken die niet kunnen of willen tekenen. Daar kan je rekening mee houden als je deelnemers zoekt voor je onderzoek of project: als je het onderzoek omschrijft als een creatief project met tekenen, zullen sommige mensen misschien twijfelen om deel te nemen.

Aangezien ons doel was om inzicht te krijgen in de perceptie van de deelnemers over de cohousing, kozen we het terrein van het woonproject en de nabije omgeving als ruimtelijke schaal. Concreet vroegen we de deelnemers om een kaart van hun 'thuis' te tekenen, te beginnen met hun cohousing en de buurt. Op het einde vroegen we ook naar gevoelens van thuis buiten de cohousing. Dat bleek essentieel: sommige bewoners hadden nog een groot netwerk buiten de cohousing, terwijl anderen voor hun thuisgevoelens volledig afhankelijk zijn van hun netwerk binnen de cohousing. Dat was belangrijke informatie om de verhalen van de bewoners te begrijpen.

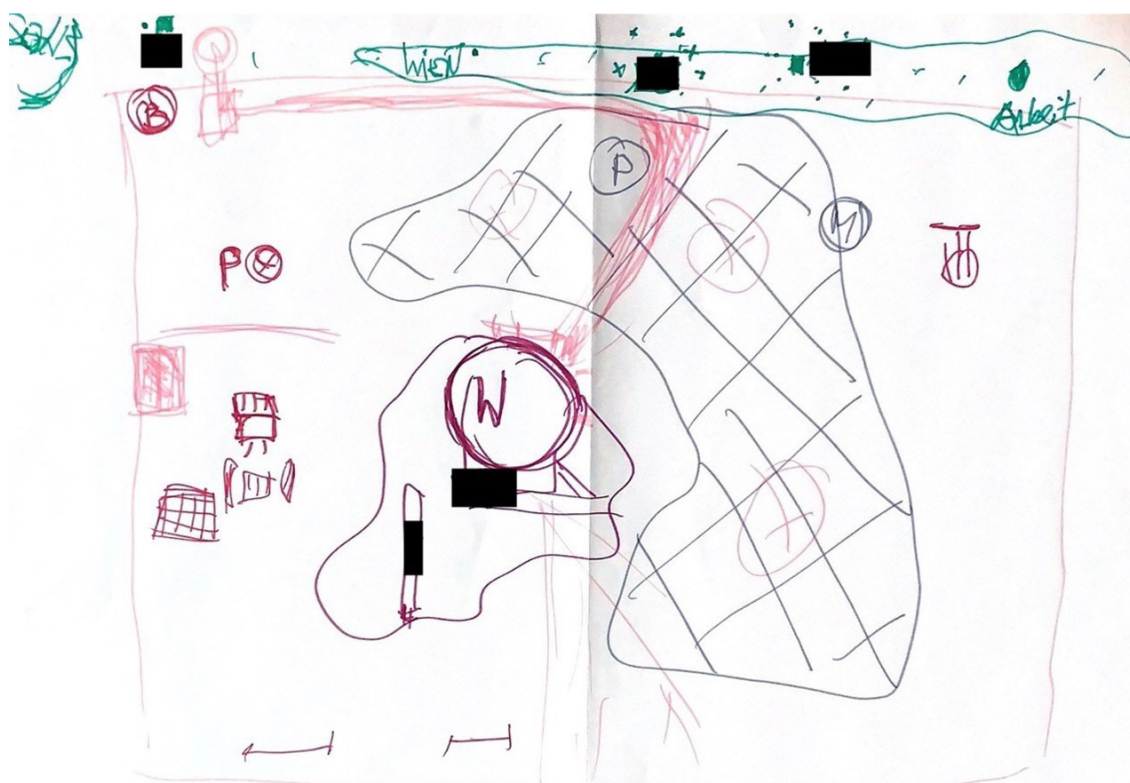
Bij het ontwerpen van de aanwijzingen voor de mapping wilden we de vraag beknopt houden, en tegelijk ook ruimte laten voor de deelnemers om hun eigen betekenis van 'thuis' in te vullen. We leidden de mapping-oefening in als volgt (vertaald uit het Duits): 'Schets je huis, de woongroep en de buurt zoals jij die ziet, en geef aan waar je je dagelijkse leven doorbrengt en waar je je thuis voelt.'

Voor de mapping gaven we de deelnemers een leeg A3-blad en gekleurde pennen. Een leeg wit blad laat de deelnemers toe om die elementen uit de cohousing te tekenen die ze zelf belangrijk vinden. Wij vonden dat een goede methode omdat we ook informatie konden halen uit wat er niet op de kaarten werd getekend. Een andere mogelijkheid is om deelnemers een plattegrond te geven van een stad of een gebouw en ze daarop te laten tekenen.

Stap 2: De narrative mapping uitvoeren

De deelnemers reageerden op verschillende manieren op de vraag. Sommigen begonnen meteen te tekenen; anderen hadden het moeilijk omdat de oefening heel open was. Ze waren onzeker over de vage instructies, waarop we reageerden dat we willen begrijpen hoe zij zelf hun thuis zien en dat we hen vrij willen laten in wat ze willen tekenen. Als ze zich daarna nog steeds onzeker voelden, gaven we concretere instructies en vroegen we om eerst het cohousingproject te tekenen. We voegden eraan toe dat het niet de bedoeling was om een mooie tekening te maken. We raden aan om voorbereid te zijn op verschillende reacties op de oefening en om te weten hoe je zal reageren op deelnemers die moeite hebben met de vraag. De narrative mapping duurde gemiddeld 30 minuten, zonder het voorbereidende semigestructureerd interview.

Een ander belangrijk aspect om over na te denken is of je wil dat de deelnemers hun tekening toelichten terwijl ze tekenen, of dat je ze eerst laat tekenen en de kaart later laat uitleggen. Aangezien wij ons richtten op hoe bewoners zich met hun LGBTQ+-identiteit voelen in ruimtes, hadden we meer interesse in het narratief bij de tekening dan in de tekening zelf. Daarom vroegen we de deelnemers om tijdens het tekenen uit te leggen wat ze aan het tekenen waren. We stelden vragen als: 'Welke ruimtes heb je getekend? Waar voel je je thuis en waarom?' Met de gekleurde stiften koppelden sommige deelnemers kleuren aan hun gevoelens. Barbara bijvoorbeeld gebruikte de kleur grijs om ruimtes aan te geven waar ze zich ongemakkelijk voelt (zie Kaart 1). De kleuren waren ook handig voor ons om de opgenomen vertelling bij de tekening te volgen in de analysefase. Tijdens het interview zorgden we ervoor dat we herhaalden wat we zagen, zodat we de opname tijdens de analyse gemakkelijker konden begrijpen: 'Nu heb je een grijze X in het midden van het blad getekend. Wat betekent dat?'

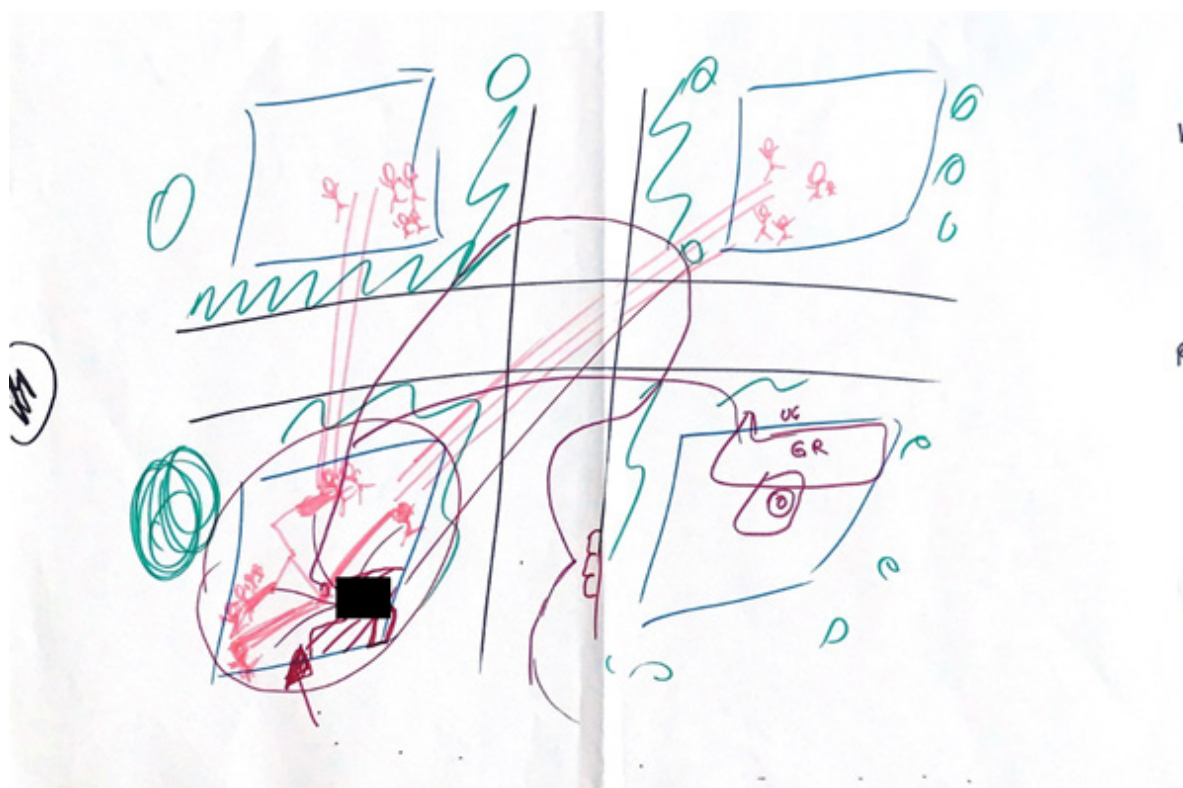
Kaart 1. Barbara

Stap 3: De data analyseren

Bedenk op voorhand welke rol de kaarten spelen in de analyse en hoe je ze wil gebruiken om de onderzoeksresultaten te presenteren. We wilden achterhalen welke ruimtes mensen gebruiken en hoe ze zich daar voelen. Daarom gebruikten we de kaarten om verhalen uit te lokken bij de deelnemers over hun gevoelens. In onze analyse richtten we ons voornamelijk op de gesproken woorden en gebruikten we de kaarten als basis om de gesprekken te begrijpen. Je zou ook meer nadruk kunnen leggen op een analyse van de getekende kaart. Het boek *Visual Methodologies* (Rose, 2023) geeft goede informatie over dergelijke analyses.

Kaarten kunnen ook nuttig zijn om onderzoeksresultaten bekend te maken. In onze onderzoekspaper (Stoisser & van Gent, 2025) gebruikten we de kaart van Barbara om de sociale en ruimtelijke kloof tussen de bewoners aan te tonen. Het cohousingproject dat we onderzochten bestaat uit vier gebouwen. Barbara tekende het gebouw waarin zij woont in het paars, aangeduid met een 'W' voor 'Wohnung' (appartement). Ze gebruikte grijs voor de andere drie gebouwen en markeerde ze met 'x' om aan te geven dat ze een hekel heeft aan die ruimtes en de mensen die er wonen. In haar dagelijks leven vermijdt ze die ruimtes. De kaart was een duidelijke, sprekende manier om te tonen hoe zij 'thuis' ervaart in het cohousingproject en hoe haar gebruik van de ruimte verbonden is met ervaringen van homofobie.

Een ander voorbeeld is de kaart van Astrid (zie Kaart 2). De mensen in roze en de pijlen van haar appartement naar andere tonen de sociale connecties die ze heeft in de gebouwen. De paarse lijn toont waar ze loopt als ze terugkomt van haar werk: eerst door de tuin om te kijken hoe het gaat met de planten, daarna langs de andere gebouwen om te zien of er burens thuis zijn. Ze voelt zich duidelijk thuis en gebruikt de ruimte ook zo. Astrid ziet een gemeenschap in de LGBTQ+-inclusieve cohousinggroep die met haar de visie deelt op *queerness* en wat het zou moeten betekenen voor de groep.

Kaart 2. Astrid

Narrative mapping toonde in ons onderzoek de verbanden tussen hoe bewoners de ruimte gebruiken, hoe ze zich voelen in het cohousingproject en de sociale dynamiek in de groep. In combinatie met de semi-gestructureerde interviews zagen we dat die sociale dynamiek zich ontwikkelt rond het beeld van LGBTQ+-inclusie. Narrative mapping was een geschikte methodiek om sociale en ruimtelijke eigenschappen met elkaar te verbinden en om ervaringen van inclusie en uitsluiting visueel weer te geven.

5. NARRATIVE MAPPING ALS EEN PARTICIPATIEVE METHODIEK

Narrative mapping biedt een uitgelezen mogelijkheid om diverse groepen te betrekken bij onderzoek, beleidsvorming, ideeënvorming, enzovoort. De methodiek komt voort uit de menselijke geografie en is gebaseerd op het idee dat het cruciaal is om te begrijpen wie welke ruimtes in een stad mag gebruiken als we ongelijkheid willen bestrijden (Massey, 2005). De maps kunnen onthullen hoe mensen die vaak buiten beschouwing worden gelaten ruimtes waarnemen en ervaren, bijvoorbeeld bij stadsplanning. Met narrative maps kunnen we die groepen betrekken bij besluitvormingsprocessen. Narrative mapping benadrukt alledaagse ervaringen als waardevolle kennis en kan die kennis zichtbaar maken naast de meningen van experts en van de overheid (Pánek, 2016). Verder kan het visuele materiaal dat door narrative mapping ontstaat de basis vormen voor actie. Getekende kaarten die laten zien waar mensen zich wel of niet thuis voelen in een stad kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden om te pleiten voor een toegankelijke en inclusievere stadsplanning.

REFERENTIES

Bevir, M. (2006). How Narratives Explain. In D. Yanow & P. Schwartz-Shea (Eds.), *Interpretation and method: Empirical research methods and the interpretive turn* (pp. 281–290). M.E. Sharp, Inc. <https://doi.org/10.4324/9781315703275>

Brennan-Horley, C. (2010). Mental mapping the 'creative city.' *Journal of Maps*, 6(1), 250–259. <https://doi.org/10.4113/jom.2010.1082>

Gieseeking, J. J. (2020). *A queer New York: Geographies of lesbians, dykes, and queers*. New York University Press. https://transreads.org/wp-content/uploads/2022/09/2022-09-27_63332af06e1d6_2020AQueerNewYork.pdf

Götz, N., & Holmén, J. (2018). Introduction to the theme issue: "Mental maps: Geographical and historical perspectives." *Journal of Cultural Geography*, 35(2), 157–161. <https://doi.org/10.1080/08873631.2018.1426953>

Kitchin, R. M. (1994). Cognitive maps: What are they and why study them? *Journal of Environmental Psychology*, 14(1), 1–19. [https://doi.org/10.1016/S0272-4944\(05\)80194-X](https://doi.org/10.1016/S0272-4944(05)80194-X)

Massey, D. B. (2005). *For space*. SAGE.

Pánek, J. (2016). From Mental Maps to GeoParticipation. *The Cartographic Journal*, 53(4), 300–307. <https://doi.org/10.1080/00087041.2016.1243862>

Reinders, R. (2015). Reimagining Nieuwland: Narrative Mapping and the Mental Geography of Urban Space in a Dutch Multiethnic Neighborhood. In W. Fischer-Nebmaier, M. P. Berg, & A. Christou (Red.), *Narrating the city: Histories, space and the everyday* (Vol. 15, pp. 79–135). Berghahn Books. <https://doi.org/10.2307/j.ctt130h8nt.8>

Rose, G. (2023). *Visual methodologies: An introduction to researching with visual materials* (5th edition). Sage. <https://teddykw2.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/07/visual-methodologies.pdf>

Rust, P. C. (2000). Make Me a Map: Bisexual Men's Images of Bisexual Community. *Journal of Bisexuality*, 1(2–3), 47–108. https://doi.org/10.1300/J159v01n02_03

Stoisser, L., & van Gent, W. (2025). LGBTQ+-inclusive Co-Housing: Queer Senses of Home in a Mixed Development. *Housing, Theory and Society*, 1–17. <https://doi.org/10.1080/14036096.2025.2467958>

Tersteeg, A. K., & Pinkster, F. M. (2016). “Us Up Here and Them Down There” How Design, Management, and Neighborhood Facilities Shape Social Distance in a Mixed-Tenure Housing Development. *Urban Affairs Review*, 52(5), 751–779. <https://doi.org/10.1177/1078087415601221>